

Маріупольський державний університет

**ІННОВАЦІЇ
В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:
ТЕОРІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, ШЛЯХИ
ЗАПРОВАДЖЕННЯ У ПРАКТИКУ**

**Збірник матеріалів
IV Міжнародної науково-практичної конференції**

Київ - 2026

УДК 373.2(06)

ІННОВАЦІЇ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ: ТЕОРІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, ШЛЯХИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ У ПРАКТИКУ: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції, 27 березня 2026 року / за заг. ред. С.І. Макаренко. Київ: МДУ, 2026. 270 с.

Редакційна колегія:

Блашкова Олена, кандидатка педагогічних наук, доцентка, в. о. завідувача кафедри практичної психології Маріупольського державного університету

Деснова Ірина, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри практичної психології Маріупольського державного університету

Коляденко Ніна, докторка медичних наук, доцентка, професорка кафедри практичної психології Маріупольського державного університету

Крутій Катерина, докторка педагогічних наук, професорка кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету

Макаренко Світлана, кандидатка педагогічних наук, доцентка, в. о. завідувача кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету

Поповська Оксана, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету

Фунтікова Ольга, докторка педагогічних наук, професорка кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету

Яйленко Вікторія, старша викладачка кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету

Рекомендовано до друку Вченою радою психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету
(протокол № 8 від 28 квітня 2026 року)

Статті публікуються в авторській редакції

© Колектив авторів, 2026

© Кафедра дошкільної освіти МДУ, 2026

- Емоції стихнуть, а насильницьку поведінку дитина назавжди відкладе у пам'яті і носитиме цей багаж за спиною...

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вчені: діти поведуться гірше, якщо їх карають. Наша мама – портал для хороших батьків. 2022. URL: https://nashamama.com/dityna/51441vcheni-diti-povodyatsya-girshe-yakszo-ih-fizichno-karayut.html?utm_source=ukrnet_news#google_vignette (дата звернення 25.03.2026).
2. Панасюк Л. Куток, ігнор чи викинуті іграшки: 10 поширених форм покарання, які нашкодять дитині (розмова з психологією І. Зозулею). Українська правда життя, 2025. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/10-dityachih-pokaran-yaki-nashkodyat-shcho-robiti-natomist-308370/> (дата звернення 25.03.2026).
3. Кон А. Покарані нагородами. Вади системи мотивації. Пер. з англ. О. Замойської, К. Дисси. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2019. 63 с.
4. Дмитрова Ю.Г. Покарання дитини і його вплив на розвиток дитини. Всеосвіта, 2025. URL: <https://vseosvita.ua/blogs/pokarannia-ditei-i-yoho-vplyv-na-rozvytok-dytyny-107848.html> (дата звернення 25.03.2026).
5. Кулик, Н. А., Гільова, Л. Л. Емоційний інтелект: аналіз сучасних західних досліджень. *Проблеми сучасної психології*: зб. наук. праць. 2017. №39. URL: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2018-39.79-90> (дата звернення 25.03.2026).

Крутій Катерина,

д-р. пед. наук, проф., професорка кафедри дошкільної освіти,
Маріупольський державний університет, м. Київ

ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ ПОЛЕ ДИДАКТИКИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ОСВІТНЯ СИТУАЦІЯ ТА ОСВІТНЯ ВЗАЄМОДІЯ

У сучасній дидактиці дошкільної освіти існують два терміни, які науковцями та практиками або ототожнюються (використовуються як синоніми), або кардинально протиставляються один одному.

Звісно, є принципова різниця, проте не така категорична, скоріше, це неузгодженість та нечіткість визначення змісту термінів «освітня ситуація» та «освітня взаємодія».

Освітня ситуація – це спеціально організований або педагогічно осмислений фрагмент діяльності дитини, у межах якого створюються умови для її розвитку, виховання і навчання відповідно до освітніх цілей, вікових особливостей та індивідуального досвіду [1].

Отже, *освітня ситуація* – це «де і коли».

Дидактичні акценти від автора щодо освітньої ситуації: може бути спланованою (ініційованою вихователем) або спонтанною, але педагогічно «підхопленою»; має освітній потенціал, навіть якщо зовні виглядає як гра, побутова дія чи повсякденна подія; охоплює контекст: простір, матеріали, час,

емоційний фон, проблему або завдання; не зводиться до заняття – це принципово важливо для НУШ і державного стандарту дошкільної освіти.

Освітня взаємодія – це процес суб'єкт-суб'єктного спілкування та спільної діяльності між дитиною й дорослим (або дітьми між собою), спрямований на досягнення освітніх результатів через співпрацю, діалог і взаємне впливання [1-2].

Отже, *освітня взаємодія* – це «як саме».

Дидактичні акценти від автора щодо освітньої ситуації: це динамічний процес, а не подія чи умова; ґрунтується на партнерстві, повазі до дитини як активного учасника; охоплює вербальні й невербальні форми (жест, інтонація, спільна дія); є носієм педагогічного впливу, але не директивного [3].

Освітня ситуація створює можливість, а освітня взаємодія реалізує цю можливість. Отже, вихователь може створити чудову освітню ситуацію (середовище, матеріали, сюжет тощо), але без якісної освітньої взаємодії вона залишиться потенціалом, а не результатом. І навпаки: педагог може бути фахівцем освітньої взаємодії, але без осмислених освітніх ситуацій взаємодія «висітиме в повітрі» [1; 3].

Продуктивним для дидактики дошкільної освіти є такий варіант: дитинство – це ланцюг освітніх ситуацій, а педагогіка дитинства – це мистецтво освітньої взаємодії всередині них.

У таблиці 1 подано порівняння зазначених термінів.

Таблиця 1.

Порівняння змісту термінів «освітня ситуація» та «освітня взаємодія»

Критерій	Освітня ситуація	Освітня взаємодія
Онтологічний статус	Подія, умова, фрагмент реальності	Процес, діяльність
Тривалість	Може бути короткою або розгорнутою	Завжди процесуальна
Роль педагога	Організатор, середовища	Модератор, партнер, співучасник
Фокус	Освітній потенціал обставин	Якість стосунків і комунікації
Можливість існування	Може існувати без активної взаємодії	Неможлива без учасників
Рівень абстракції	Контекст	Механізм реалізації

Задля уточнення та визначення глибини термінів, проаналізуємо підходи закордонних авторів. Найближчим аналогом «освітньої ситуації» є термін «*learning situation*», який широко використовується в: педагогіці раннього дитинства (ЕСЕС), конструктивістських і соціокультурних підходах, дослідженнях ситуативного навчання.

Learning situation – це сукупність умов, контексту й діяльності, у яких відбувається навчання дитини, включно з середовищем, завданням, соціальними учасниками та культурним смислом [7].

Дидактичні акценти від автора: ситуація не обов'язково створюється вихователем закладу дошкільної освіти – вона може бути життєвою; навчання дітей «вбудоване» у контекст; сильний фокус на досвіді дитини, а не на інструкції дорослого. У практиці роботи закордонних дитячих садочків це може бути play-based learning situations, everyday learning situations (побут, прогулянка, прийом їжі).

У таблиці 2 запропоновано порівняння термінів.

Таблиця 2.

Порівняння змісту термінів «освітня ситуація» та «Learning situation»

Аспект	Освітня ситуація	Learning situation
Центрованість	Освітній потенціал події	Досвід навчання дитини
Роль педагога	Активний організатор	Фасилітатор, спостерігач
Статус	Педагогічно осмислена	Часто описова, аналітична
Нормативність	Пов'язана з освітньою програмою	Менше нормативності

Підсумуємо. Learning situation концептуально дуже близька до «освітньої ситуації», але менш дидактично «навантажена» й більш дитиноцентрична.

Широкою рамкою взаємодії в закордонній педагогіці дитинства є *Educational interaction* – доволі «парасольковий» термін, який охоплює: взаємодію teacher-child, child-child, інколи навіть child-environment (у цифрових дослідженнях). Educational interaction – це процес комунікації та взаємного впливу між учасниками освітнього середовища, у межах якого відбувається розвиток, виховання та навчання.

Дидактичні акценти від автора: термін нейтральний – не завжди підкреслює партнерство; може охоплювати і директивні, і діалогічні форми; часто використовується в емпіричних дослідженнях (спостереження, спостережувальна діагностика, кодування поведінки).

У таблиці 3 презентовано порівняння зазначених термінів.

Таблиця 3.

Порівняння змісту термінів «освітня взаємодія» та «Educational interaction»

Аспект	Освітня взаємодія	Educational interaction
Філософія	Суб'єкт-суб'єктна	Методологічно нейтральна
Акцент	Партнерство, діалог	Факт взаємодії
Нормативність	Ціннісно забарвлена	Описова
Дошкільля	Орієнтація на дитину	Орієнтація на процес

Підсумуємо. У дидактиці дошкільної освіти України термін «освітня взаємодія» ціннісно сильніше і ближче до гуманістичної педагогіки, ніж нейтральне educational interaction.

Для українського дитиноцентрованого підходу в дошкільній освіті термін «*Pedagogical interaction*» є найближчим, адже використовується: у концепціях

виховання, у дослідженнях професійної діяльності педагога. Pedagogical interaction – це цілеспрямована професійна взаємодія педагога з дитиною, що має розвивальний та виховний характер.

Дидактичні акценти від автора: особливостями зазначеного підходу є: чітко фіксована педагогічна позиція дорослого; взаємодія не симетрична, але й не авторитарна; наголос на відповідальності педагога за освітній процес.

У таблиці 4 запропоновано порівняння термінів.

Таблиця 4.

Порівняння змісту термінів «освітня взаємодія» та «Pedagogical interaction»

Аспект	Освітня взаємодія	Pedagogical interaction
Симетрія	Прагнення до партнерства	Асиметрія визнається
Роль дорослого	Співучасник	Професійний керівник
Контекст	Освітній загалом	Педагогічний, виховний
Дошкілля	Дуже релевантна	Також релевантна

Отже, Pedagogical interaction – найближчий концептуальний відповідник, але в українській традиції більше уваги до партнерства й автономії дитини.

Пропоную авторську логіку відповідностей: освітня ситуація ↔ Learning situation; освітня взаємодія ↔ Pedagogical interaction; Educational interaction ↔ ширша аналітична рамка, ніж наше поняття.

У закордонній педагогіці ситуація – це контекст навчання, interaction – це механізм, а в українській дошкільній освіті обидва поняття ще й нормативно-ціннісно навантажені, тобто «освітня взаємодія» – це не будь-яка взаємодія, а саме та, якою вона має бути у роботі з дошкільником.

Коротко підсумуємо.

У межах здійсненого аналітичного дослідження терміни «освітня ситуація» та «освітня взаємодія» розглядаються з позицій сучасних вітчизняних та закордонних педагогічних підходів.

Освітня ситуація інтерпретується як педагогічно осмислений контекст діяльності дитини дошкільного віку, у межах якого відбувається набуття освітнього досвіду через діяльність, спілкування та взаємодію з соціальним і предметно-просторовим середовищем. Таке розуміння є концептуально близьким до терміну «Learning situation», що широко використовується в межах конструктивістського та соціокультурного підходів, де навчання розглядається як ситуативно зумовлений і соціально опосередкований процес (J. Lave, E. Wenger; B. Rogoff [4; 5]).

У педагогіці дитинства Learning situations охоплюють як спеціально організовані, так і повсякденні події дитячого життя, що мають потенціал для розвитку й навчання дитини (I. Siraj-Blatchford; M. Fleer [6; 7]).

Освітня взаємодія в нашому дослідженні визначається як процес суб'єкт-суб'єктного спілкування та спільної діяльності між дитиною й педагогом або між

дітьми, спрямований на підтримку ініціативи дошкільника, спільне конструювання знань і розвиток соціального досвіду. За своїм змістом це поняття корелює з терміном «Pedagogical interaction», поширеним у соціокультурній педагогіці та теоріях професійної діяльності педагога, де взаємодія розглядається як цілеспрямований, але діалогічний процес, у якому дорослий виконує роль фасилітатора й медіатора розвитку (M. Fleer [7]).

На відміну від ширшого терміну «Educational interaction», що використовується переважно як аналітична категорія для опису різних форм взаємодії в освітньому середовищі, українське поняття освітньої взаємодії має виразне ціннісно-нормативне наповнення, зорієнтоване на партнерство, повагу до автономії дитини та визнання її активним суб'єктом освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крутій К. Л. Сучасне заняття та освітні ситуації. *Дошкільне виховання*. 2016. №9. С. 6-10.
2. Крутій К. Л. Готовність в умовах невизначеності. Методичні акценти в організації освітнього процесу в новому навчальному році. *Дошкільне виховання*. 2020. № 8. С.3-9.
3. Крутій К. Л. Дитячий садок онлайн: налагодження освітньої взаємодії з дітьми в умовах війни. *Дошкільне виховання*. 2023. № 2. С. 3-7.
4. Lave J., Wenger E. *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge : Cambridge University Press, 1991. 138 p.
5. Rogoff B. *The Cultural Nature of Human Development*. Oxford : Oxford University Press, 2003. 434 p.
6. Siraj-Blatchford I., Sylva K., Muttock S., Gilden R., Bell D. *Researching Effective Pedagogy in the Early Years*. London : Department for Education and Skills, 2002. 146 p.
7. Fleer M. *Early Learning and Development: Cultural-Historical Concepts in Play*. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 214 p.

Литвин Денис,

здобувач 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти,
освітня програма «Дошкільна освіта. Інклюзія»,
Маріупольський державний університет, м. Київ

Науковий керівник:

Поповська Оксана,

канд. пед. наук, доц., доцентка кафедри дошкільної освіти,
Маріупольський державний університет, м. Київ

РІВЕНЬ ВПЛИВУ БАТЬКІВ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ПЕРЕДУМОВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасних умовах модернізації освітньої галузі України, що регламентується стратегічними змінами 2024–2026 років, питання забезпечення наступності між дошкільною та початковою ланками освіти набуває нового змісту. Актуальність дослідження рівня впливу батьків на формування передумов навчальної